

0-6 Yaş Çocuk İstismarının Basılı Medyaya Yansımasının Araştırılması¹

Investigation of The Reflection of 0-6 Years Old Child Abuse on Printed Media

Seda Nur Özbey², Serpil Pekdoğan³

² Öğr. Gör. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Gemerek Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, sedanurozbey@cumhuriyet.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9160-8294>, * Sorumlu yazar

³ Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, serpil.pekdogan@inonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0027-3001>

Geliş tarihi/Received :20.11.2021

Kabul tarihi/Accepted: 30.06.2022

Yayın tarihi/Published: 30.06.2022

ÖZET

Araştırma son beş yıl içerisinde basılı medyaya yansıyan 0-6 yaş dönemi çocuk istismar haberlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma medyada yer alan haberlerin incelenmesi amacı ile gerçekleştirildiğinden nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini 0-6 yaş dönemi çocuk istismar haberleri oluştururken, örneklemini ise ulaşılan haberler oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen bilgi formu kullanılmış olup, incelenen her bir haber için bilgi formları tek tek doldurulmuştur. Araştırma kapsamında toplanan veriler SPSS 24.0 programı kullanılarak frekans ve yüzde tablolarına dönüştürülerek incelenmiştir. Araştırma sonucunda medyaya son 5 yıl içerisinde yansıyan haberlerde kız çocuklarının daha çok istismara maruz kaldığı, istismara maruz kalan çocukların yaşlarının ortalama 2,69 olduğu, basılı medyada istismar çeşitlerinden daha çok fiziksel istismar haberlerinin yer aldığı, istismarı uygulayanların daha çok ebeveynler olduğu ve mağdurların istismar sonrasında gizleme/ifade edememe davranışında buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk istismarı, 0-6 yaş, basılı medya

ABSTRACT

The research was carried out to examine the news of child abuse between the ages of 0-6, which was reflected in the printed media in the last five years. Since the research was carried out by examining the news in the media, it was carried out using the document analysis model, one of the qualitative research methods. While the universe of the research consists of news about child abuse for the age of 0-6, the sample is the news reached. In the research, an information form developed by the researcher was used as a data collection tool, and information forms were filled one by one for each news analyzed. The data collected within the scope of the research were analyzed by converting them into frequency and percentage tables using the SPSS 24.0 program. As a result of research reflected in the news media showed more abuse of girls in the last 5 years, the average age of children who have been abused 2,69 is more of the types of abuse physical abuse in the printed media of the news involving the parents of the victims in the aftermath of abuse, and abuse of those who hide/ unable to express they were found in the behavior results that have been achieved.

Keywords: Child abuse, 0-6 years, printed media

¹ Bu çalışma ikinci yazar danışmanlığındaki birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Toplumların güçlü olmaları ve varlıklarını devam ettirmeleri o toplumu oluşturan bireylerin katkıları ile olmaktadır. Bireylerin bedenen ve ruhen sağlıklı olması hali ise o toplumun refahını ve gelişmişliğini etkileyen doğrudan etmenler arasında gösterilebilir. Bir toplumdaki bireyler ne kadar donanımlı olursa toplumların refah ve gelişmişlik seviyesi de ona paralel bir gelişim göstererek artacaktır. Bireylerin donanımlı olabilmesi için yapılabilecek en önemli yatırımlar ise çocuklarımız üzerinedir. Geleceğin toplumunu şekillendirecek olan bugünün çocuklarının bedenen ve ruhen sağlıklı olması hali ise gelişimin en hızlı olduğu, bedensel, sosyal, bilişsel gelişimin yanı sıra karakter ve kişilik gelişimleri gibi hem fizyolojik hem de psikolojik gelişimlerinin temellerinin atıldığı 0-6 yaş arası okul öncesi dönem olarak da adlandırılan zaman aralığı ile doğrudan ilgilidir. Toplumun en küçük birimi olan ailelere çocukların bedenen ve ruhen iyi yetişmeleri sürecinde önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Toplumların geleceklerinin sağlam temel üzerine olmaları ve sağlıklı olabilmeleri için çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanması sürecinde onların bedensel ve ruhsal sağlıklarını koruyarak gerçekleşmesi dikkat edilmesi gereken en önemli unsurlar arasında gelmektedir.

Toplumun geleceğinde bu kadar etkin bir söz payına sahip olan çocukların fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı bireyler olarak yetişmesi, kendi değerlerinin farkında olan ve bu değerleri hem kendi hem de toplum namına yararlı olarak kullanabilmesi ancak bireylerin yetiştiği çevre tarafından sağlanan iyi koşullarla mümkün olmaktadır. Bireylerin bu kapsamlı gelişim sürecinde ebeveynler, öğretmenler bakım verenler ya da yetişkinlerin çocuklara karşı tutumları onların gelişimlerini doğrudan etkileyen etmenler arasında yer almakla birlikte bu süreçte çocukların haklarını bilerek ya da bilmeyerek ihlal edilebilmekte, onların gelişimlerini olumsuz etkileyecek tutum ve davranışlar içerisinde olabilmektedirler.

Türkiye’de ve tüm dünyada gözlemlenen ve toplumsal bir sorun olan çocuk ihmal ve istismarı çocukların yaşamlarında unutulmayacak izler bırakan bir olgudur. Kempe ve Helfer (1972) çocuk istismarı ve ihmali; ebeveynler ya da çocuğa bakım verenler tarafından girilen eylemler ya da eylemsizlikler sonucunda çocukların kaza dışı zarar görmeleri olarak tanımlamışlardır. Çocuk istismarı, çocuğu dövmek, cinsel veya sözlü olarak taciz etmek gibi eylemleri içeren, ebeveynler ya da çocuğa bakım verenlerin çocuğa karşı uygunsuz bir şekilde yaptıkları suç eylemleri için kullanılan ve çocuklar için büyük acılara sebep olan bir terimdir (McCoy ve Keen, 2013; Myers, 1998). Dünya Sağlık Örgütü tarafından, çocuk ihmal ve istismarı ‘kötü muamele’ kavramı içerisinde ele alınmış ve 18 yaş altındaki çocukların sağlığına, hayatlarına devam etmelerini engelleyen, gelişimlerini olumsuz etkileyerek zarar verici her türlü fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal davranışları olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda yapılan uluslararası çalışmalar 2-4 yaş aralığındaki her 4 çocuktan 3’ünün ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından düzenli olarak fiziksel cezaya, psikolojik şiddete maruz kaldığını ve her 13 erkekten 1’inin çocukluğunda cinsel istismar mağdurları olduğu rapor edilmiştir (World Health Organization, 2020). İhmal ve istismar tanımları ülkelerin kültürlerine ve yaşam biçimlerine göre tanımlamada farklılıklar içermekle birlikte hangi ülkeden olursa olsun ihmal ve/veya istismar sonucunda bireylerin hayatlarında aynı olumsuz etkiye sebep olduklarını söyleyebiliriz. Çocuk istismarını fiziksel, duygusal ve cinsel istismar başlıkları altında inceleyebiliriz.

Çocuk fiziksel istismarı ebeveynler tarafından nadiren kasıtlı yapılan, çocuğa yumruk atma, dayak atma, ısırma, yanma, sallama veya başka şekillerde zarar vererek çocuğun cezalandırılması ya da tehlikeye atılmasıdır. Fiziksel istismardan kaynaklanan yaralanmaların ciddiyeti küçük (çürükler, yırtıklar), orta (yara izleri, sıyrıklar) ve şiddetli (yanıklar, burkulmalar ya da kırık kemik) şeklinde sınıflandırılabilir (Wolfe, 1999). Myers (1998) fiziksel istismarı, kazara olmayan yaralanmalar olarak tanımlamıştır.

Psikolojik istismar olarak da bilinen duygusal istismar, çocuğa karşı yöneltilen ve çocuğun duygusal gelişiminde ve öz değer duygusunda hasarlara sebep olan sürekli eleştiri, sevgi

eksikliği, reddedilme, tehdit, rehberlikten alıkoyma gibi davranışları içeren, kanıtlanması genellikle zor olan istismar türüdür (Child Welfare Information Gateway, 2019). UNICEF (2016)'e göre duygusal istismarı, çocuğun hareketlerinin kısıtlanması, suçlama, küçük düşürme, ayrımcılık yapma, korkutma, tehdit etme, alay etme vb. davranışlarla çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal gelişimlerini olumsuz etkileme ve süreç içerisinde çocuğun gelişimine uygun ve destekleyecek ortam hazırlamadaki başarısızlık ya da eksiklik olarak tanımlamıştır. Duygusal istismar her zaman diğer istismar türlerine yani fiziksel ve cinsel istismara eşlik edebildiği gibi tek başına da görülebilmektedir (McMurray, 2009). Bu bağlamda duygusal istismar için diğer istismar türlerini de (fiziksel ve cinsel) şemsiye gibi altında toplayan bir çatıya benzetebiliriz (Ersanlı, Yılmaz ve Özcan, 2013). Tek başına görüldüğü durumlarda fiziksel bir belirtisi olmadığından belirlenmesi, tanımlanması, anlaşılması ve yasal olarak kanıtlanması oldukça güç olabilmektedir (Glaser, 2002; Uslu, 2010).

Carr (1999) cinsel istismarı, bir çocuğun cinsel tatmin sağlamak için kullanılması olarak tanımlamıştır. Cinsel istismar, bir çocuğun cinsel organlarını okşamayı, cinsel ilişkiyi, ensest, tecavüzü, teşhircilik ve fuhuş veya pornografik materyallerin üretimi yoluyla ticari sömürüyü içermektedir (Wolfe, 1999). Başka bir tanımında daha cinsel olgunluğa ulaşmamış çocuğun ya da ergen bir kimsenin, yetişkin biri tarafından cinsel doyum sağlamak amacıyla güç kullanarak, tehditle ya da kandırarak kullanılmasıdır (Aktepe, 2009). Finkelhor (1984), mağdur ve istismarcı arasında büyük yaş farkı olduğunda, istismarcının ile mağdur arasında bakım veren ya da otorite bağı bulunması ve çocuğa karşı şiddet uygulanması ya da kandırılması olmak üzere üç koşul altında gerçekleştiğinde cinsel istismardan bahsedilebileceğini söylemiştir. Çocuk cinsel istismarının tanımı, çocuk neler olup bittiğinin farkında olsun ya da olmasın bir çocuğun fuhuş da dahil olmak üzere cinsel eylemlere katılmaya teşvik edilmesi ya da zorlanmasıdır (Badoe, 2017). Cinsel istismarla ilgili kesin bir yaş sınırının olmamasıyla birlikte bazı yazarlar 5 yıllık yaş farkının olmasının ilişkinin istismar olarak değerlendirilmesi için yeterli görmekte dirler (Ziyalar, 1998). Ancak cinsel istismar daha çok bir erişkin ile bir çocuk arasındaki cinsel eylem olarak ifade edilirken, istismarcının mağdurun yaşından 4 yaş ve üstü büyük olması ve çocuğun zor kullanarak veya ikna edilmesi yoluyla haz amaçlı cinsel eylemlere maruz kalması da cinsel istismar olarak değerlendirilmektedir (İşeri 2008; akt. Aktepe, 2009). Cinsel istismar da kendi içinde temas içermeyen, cinsel dokunma, oral-genital seks, interfemoral ilişki, seksüel penetrasyon, cinsel sömürü ve başka istismar türlerini içeren cinsel istismar şeklinde alt başlıklara ayrılarak incelenebilir (Polat, 2019).

İhmal ve istismar vakalarının bazı sebeplerden dolayı üzeri kapatılmakta ve gün yüzüne çıkarılmamaktadır. Çocuk istismarının geçmişi insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte bilinen vakaların yanı sıra bir o kadar da bilinmeyen vakaların olduğu, tekrar edilebilirliği yüksek olan ve çocuğa genellikle en yakınları tarafından uygulandığı bilinmektedir (Yılmaz, İşiten, Ertan ve Öner, 2003). İstismar ve ihmal vakalarının gündeme getirilmemesi konusu, istismarcılara fırsat vermekte ve yaptıkları eylemlerinin sürekliliğini pekiştirebilmektedir. Bu tür vakaların gündemde olması ve üzerine konuşulması istismarcılar için geri adım atmalarını sağlayabilecek unsurlar arasında olabilir. Bu bağlamda medyanın önemli bir rol üstlendiğini söyleyebiliriz. Büyüyen ve gelişen teknoloji bireylere bilgiyi çoklu ortamlarda sunma, kısa sürede ulaşabilme ve güncel gelişmeleri yakından takip edebilme fırsatı vermektedir. Bu özelliklere binaen medyayı bir eğitim- öğretim aracı olarak aynı zamanda hem ülkemizde hem de dünyada güncel gelişmeleri ve haberleri takip etmemizi sağlayan bir mecra olarak

kullanabilmekteyiz. Çocuklarımızın sağlığı ve geleceği için bir tehdit unsuru olan ihmal ve istismar olaylarının üstlerinin örtülememesi, bireylerin bu konuda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır. Bu sebeple bu çalışma 0-6 yaş arası çocukların istismarının basılı medyadaki yansımalarını görmek amacı ile yapılmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma 0-6 yaş çocuk istismarı haberlerinin basılı medyadaki yansımalarını araştırmak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi modeli, basılı ve elektronik materyallerin içeriğini, sistematik bir şekilde ve titizlik içerisinde inceleme yöntemidir (Wach ve Ward, 2013). Diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi doküman analizi yönteminde de, belgelerden anlam çıkarmak, konuyla alakalı bir anlayış oluşturmak için verilerin işlenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Corbin ve Strauss, 2008). Doküman analizi yönteminde dokümanları araştırmacının hiçbir etkisi olmadan kaydedilmiş olan resimler ve metinler oluşturmaktadır. Bunları; TV program senaryoları, gazeteler, dergiler, mektuplar, haritalar, çizelgeler, fotoğraf albümleri vb. şeklinde bizlere veri sağlayan bilgi araçları içerisinde sayabiliriz (Labuschagne, 2003).

Çalışma Grubu-Evren Örnekleme

Araştırma medyaya yansıyan 0-6 yaş aralığındaki çocuk istismar haberlerin incelenmesi yoluyla yapılmıştır. İncelenecek haberlerin seçimi tirajı en yüksek olan basılı medyada yer alan haberlerin incelenmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Buna göre tirajı yüksek olan ilk 10 gazete arasından Sabah, Sözcü, Hürriyet, Takvim ve Milliyet gazetelerinde yer alan haberler incelenmiştir (<http://app.speedmedya.com/Report/ReportDetail?ReportCode=110>). Bu kriterler sonucunda 2015-2020 yılları arasında 8 bin haber içerisinden araştırmaya konu olan kriterleri içeren 326 haber incelenmiştir. Bu haberlerin de oluşturulan form için gerekli koşulları sağlayanlar incelenmiş olup, tüm bu işlemler sonucunda 100 haber incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın evrenini 0-6 yaş arası basılı medyada yer alan tüm çocuk istismarı haberleri oluşturmakla birlikte örneklem grubunu ise incelenen haberler oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Çalışmamızda veriler basılı medyada yer alan haberlerin incelenmesi, incelenmesi sonucunda formdaki ilgili kısımların doldurulması ile gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda incelenen her bir haber için ayrı bir form sayfası kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan form kullanılmıştır. Form oluşturulmadan önce ilgili alan yazın ve yer alan ölçme araçları incelenerek 20 maddelik taslak bir form oluşturulmuştur. Taslak formu uygulanabilirliğini incelemek amacıyla kapsam geçerliği yapılmıştır. Kapsam geçerliğinde kullanılan yöntemlerden birisi de uzman görüşüne başvurmaktır (Büyüköztürk, 2009). Bu doğrultuda iki okul öncesi, bir ölçme değerlendirme ve bir Türkçe dil uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlar formda yer alan maddelerin, istismar konusunu ölçüp ölçmediğine, dilbilgisi yeterliğine ve anlaşılabilirliğini

incelemişlerdir. Yapılan incelemeler sonucunda formda yer alan dört madde çıkarılmış ve kalan 16 maddenin uygun olduğuna karar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanması ile ulaşılan bilgiler önce kodlanmış olup sonra SPSS 24.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ulaşılan veriler tablo haline getirilmiş olup, tablolar frekans ve yüzdeler kullanılarak yansıtılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 1. Haberlerde yer alan çocukların cinsiyetine ilişkin veriler

Cinsiyet	F	%
Kız	69	69,0
Erkek	31	31,0
Toplam	100	100

Araştırma kapsamında son 5 yıl içerisinde haberlere konu olan 0-6 yaş arası çocuk istismar haberleri incelenmiş olup, incelenen haberlerdeki çocukların yaş grupları Tablo 1’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların %69’unun kız çocuklarının (F=69), kalan %31’lik kısmını ise erkek çocuklarının (F=31) oluşturduğu görülmektedir. Yukarıda belirtilen sayılar ve oranlar neticesinde son 5 yıl içerisinde belirtilen yaş aralığında medyaya yansıyan çocuk ihmal ve istismar haberlerinde kız çocuklarının erkek çocuklarına göre ihmal ve istismara daha fazla maruz kaldıklarını görmekteyiz.

Yapılan analizler sonucunda incelenen haberlerde cinsiyet değişkenine ait bulgularda kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha çok istismara maruz kaldığı şeklindedir. Terzi ve Özbay’ın (2014) yapmış oldukları çalışmada, çocuk istismarı gazete haberlerinin istismarın türü, istismarcı ile mağdurun cinsiyeti ve bağlam açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda istismara uğrayan çocukların %51,26’sının kız ve %30,25’inin de erkek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda çalışmamız ile çıkan sonuçlar paralellik göstermektedir. Yine Finkelhor (1993) kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha çok cinsel istismara uğradığını saptamıştır. Göker, Aktepe, Tural Hesapçioğlu ve Kandil (2010) yapmış oldukları çalışmada kız çocuklarının erkek çocuklarına kıyasla daha çok cinsel istismara uğradıkları sonucuna ulaşarak çalışmamızı destekler niteliktedir.

Tablo 2. Haberlerde yer alan çocukların yaşlarına ilişkin veriler

Yaş	F	%	\bar{x}
0-1	12	12,0	2,69
2-3	26	26,0	
4-5	43	43,0	
6	19	19,0	
Toplam	100	100,0	2,69

Araştırmaya katılan çocukların yaşları incelendiğinde; katılımcıların %12’sinin (F=12) 0-1 yaş aralığında, %26’sının (F=26) 2-3 yaş aralığında, %43’ünün (F=43) 4-5 yaş aralığında ve %19’unun (F=19) ise 6 yaşında olduğu görülmektedir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde ilgili araştırma kapsamında en çok 4-5 yaş aralığındaki çocukların ihmal ve istismara maruz kaldıkları görülmektedir. İncelenen haberlere katılan çocukların tümünün yaş ortalamaları ise (\bar{x}) 2,69 bulunmuştur.

Araştırmamızda ele alınan haberlerde çocukların yaş ortalaması 2,69 bulunmuştur. Kaplan, Pelcovitz ve Labruna (1999) yapmış oldukları çalışmada çocukların en çok 4-8 yaşlarında fiziksel istismara maruz kaldıklarını ve bunun yaşla birlikte azaldığını bulmuş ve yine aynı çalışmada duygusal istismarın daha çok 6-8 yaş aralığındaki çocukların maruz kaldığını ve ergenlik dönemine kadar belirli düzeyde devam ettiğini bulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü yayınlamış olduğu bir raporda 0-4 yaş aralığında görülen çocuk istismarının, 5-14 yaşa göre 2 kat fazla olduğunu bulmuştur (WHO, 2002). Bu durum küçük yaştaki çocukların istismara uğrama bakımından büyük risk altında olduklarını göstermektedir. Araştırmalar ele aldıkları konular kapsamında değişkenlik göstermekte olup, bu da literatürde farklı sonuçlara yol açmaktadır. Fakat yapılan çalışmalardan bir çıkarım yapacak olursak, çocukların çok küçük yaşlardan itibaren hayatlarında olumsuz durumlarla karşılaşmalarının ihtimal dahilinde olup, onların ruhsal ve bedensel gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek olan ihmal ve istismarın çeşitli türlerine uğradıkları görülmektedir.

Tablo 3. Haberlerde yer alan istismar türüne ilişkin veriler

İstismar Türü	F	%
Fiziksel istismar	50	50,0
Cinsel istismar	48	48,0
Duygusal istismar	2	2,0
Toplam	100	100,0

Araştırma kapsamında haberlerde incelenmek üzere ele alınan diğer bir soru ise çocukların maruz kaldıkları istismar türlerini belirlemektir. Araştırma sonucunda çocukların %50'sinin (F=50) fiziksel istismara, %48'inin (F=48) cinsel istismara ve %2'sinin (F=2) duygusal istismara maruz kaldığı görülmektedir. Bu sonuçlara bakarak çocukların en çok fiziksel istismara maruz kaldığı, fiziksel istismardan sonra ona çok yakın bir yüzdelik ile cinsel istismara maruz kaldığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında medyaya yansıyan haberler incelenmesi sonucunda en çok fiziksel istismar haberlerinin medyada yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Terzi ve Özbay (2014) benzer olarak yapmış oldukları bir çalışmada, çalışmamızla aynı sonuca ulaşarak medyaya yansıyan haberlerin çoğunluğunun fiziksel istismar olduğunu bulmuşlardır. Aral (1997), yapmış olduğu bir çalışmada çocukların %65,72'sinin fiziksel istismara maruz kaldığını bulmuştur. Bilir vd. (1991), yapmış oldukları bir çalışmada ise çocukların %62,60'nın anneleri tarafından fiziksel cezaya maruz kaldıklarını bulmuştur. Sedlak vd. (2010) Amerika'da yapmış oldukları bir çalışmada ihmal ve istismara maruz kalan çocukların %58'sini fiziksel istismar oluşturmaktadır. Araştırmalar incelendiğinde çocukların ebeveynleri tarafından çoğunlukla fiziksel istismar ve ihmale maruz kaldıkları görülmektedir. Bu bağlamda literatür ile çalışmamız paralellik göstermektedir.

Tablo 4. Haberlerde yer alan istismarı uygulayanın çocuğa yakınlığına ilişkin veriler

Failin Yakınlık Derecesi	F	%
Anne-baba	34	34,0
Ağabey	1	1,0
Akraba	15	15,0
Akraba dışında tanıdık	7	7,0
Yabancı	33	33,0
Üvey baba	4	4,0
Ebeveynin nikahsız birliktelik yaşadığı kişi	6	6,0
Toplam	100	100,0

Çocuk ihmal ve istismarında, failin çocuğa yakınlığını gösteren veriler incelendiğinde %34'ünün (F=34) anne-baba, %1'inin (F=1) ağabey, %15'inin (F=15) akraba, %7'sinin (F=7) akraba dışında tanıdık, %33'ünün (F=33) yabancı, %4'ünün (F=4) üvey baba ve %6'luk (F=6) kısmını ise ebeveynin nikahsız birliktelik yaşadığı kişinin oluşturduğu görülmektedir. Elde edilen veriler ışığında araştırmada incelenen haberlerde çocukların en çok %34'lük yüzde ile anne-babaları tarafından istismar edildikleri görülmektedir. Anne-babalar tarafından ona çok yakın bir yüzdelik oran ile (%33) yabancılar tarafından istismar edildikleri saptanmıştır.

Araştırma sonucunda çocuklara ihmal ve istismarı uygulayanın çoğunluğu anne-babalar olarak bulunmuştur. Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (2002), yapmış oldukları çalışmada annelerin %87,4'ünün çocuklarına karşı fiziksel istismar/ihmal, %93'ünün ise duygusal istismar/ihmal davranışında buldukları saptanmıştır. Erdoğan vd. (2011), Türkiye'nin dört farklı bölgesinde çocuk ve ergenlere cinsel tacizde bulunan kişilerin karakteristik özelliklerini inceledikleri araştırmada cinsel istismarda bulunanların %78'inin mağdur olan çocukların ailesinden veya tanıdık biri olduğunu bulmuşlardır. Koç vd. (2012), yapmış oldukları çalışmada fiziksel istismarı mağduru çocukların faillerinin %67'sinde babaları tarafından gerçekleştiği bulunmuştur. Fis, Arman, Kalaca ve Berkem (2010), yürütmüş oldukları bir çalışmada cinsel istismar faillerinin %73,5'lik kısmı tanıdıklardan oluşurken bunun %31,1'lik kısmını aile içi vakaların oluşturduğunu bulmuşlardır. Alexandre, Nadanovsky, Moraes ve Reichenheim (2010), çocuk istismarı faillerinin çoğunlukla çocuğun anne ya da babası olduğunu söylemişlerdir. Bu bağlamda çalışmamızda yapılan önceki çalışmalarla benzer sonuçlar bulunarak, paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Tablo 5. Haberlerde Yer Alan Mağdurun İstismardan Sonra Gösterdiği Davranışa İlişkin Veriler

Davranış	F	%
Gizleme/İfade edememe	74	74,0
Aileden yardım isteme	24	24,0
Eğitim kurumundan yardım isteme	1	1,0
Arkadaşlarından yardım isteme	1	1,0
Toplam	100	100,0

Araştırmada incelenen bir diğer problem durumu mağdur çocukların istismar olaylarından sonra davranışlarını incelemek olmuştur. Bu bağlamda çocukların %74'ünün (F=74) gizleme/ifade edememe davranışını gösterdikleri, %24'ünün (F=24) aileden yardım isteme davranışını gösterdikleri, %1'inin (F=1) eğitim kurumundan yardım isteme davranışını gösterdikleri ve kalan %1'lik (F=1) kısmının ise arkadaşlarından yardım isteme davranışını gösterdikleri bulunmuştur. Bu sonuçlar ışığında mağdur olan çocukların büyük çoğunluğunun ihmal ve istismar olaylarını gizleme davranışında bulunduğu ya da ifade edemeyecek kadar küçük yaşlarda olduğunu söyleyebiliriz. Gizleme/ifade edememe davranışından sonra ise aileden yardım isteme davranışı çoğunlukla gözlenmiştir.

Mağdur çocukların büyük çoğunluğu ihmal ve istismar olaylarından sonra gizleme/ifade edememe davranışını göstermişlerdir. Urazel, Fidan, Gündüz, Şenlikli ve Asfuroğlu (2017) yapmış oldukları çalışmada çocuk ve ergen cinsel istismar mağduru çocukların %47,4'ünün olayı aileye ya da adli mercilere anlatması ile ortaya çıktığını bulmuşlardır. Işık, Aktepe, Şimşek, Akyıldız ve Yıldız (2019) cinsel istismar mağdurlarının çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasında istismarın ortaya çıkışını %77,6 oranı ile mağdurun ifade etmesi olarak bulmuştur. DiPietro, Runyan ve Fredrickson (1997) yapmış oldukları çalışmada okul öncesi çağıdaki çocukların istismar olaylarını söylemediklerini bulmuşlardır. Keary ve Fitzpatrick (1994) birlikte yürütmüş oldukları bir çalışmada 5 yaş altında çocukların istismar olaylarını söyleme olasılığını çok düşük olarak bulmuşlardır. Araştırma sonuçlarının bu şekilde

çıkmasında ülkemizde mağdurların istismarı açıklamalarına yönelik küçük yaş grupları ile yeteri düzeyde çalışma yapılmamasının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

0-6 yaş arası çocukların son 5 yıl içerisinde basılı medyaya yansıyan istismar haberlerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma sonucunda; cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde basılı medyada yer alan haberlerde kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha fazla yer aldığı görülmüştür. Basılı medyaya yansıyan haberlerde çocukların yaş ortalaması 2,69 olarak bulunmuştur. Bu durum bizlere çocuk istismarının çok küçük yaşlardan itibaren yaşanan bir olgu olduğunu göstermektedir. Medyaya yansıyan haberlerde daha çok fiziksel istismar vakalarına yer verildiği araştırmamız sonucunda ulaştığımız bir diğer sonuçtur. Fiziksel istismarın diğer istismar türlerine göre daha çabuk fark edilebilir olması sonuçların böyle çıkmasında etkili olmuş olabilir. Çalışmamızda istismar faillerinin çoğunluğunun ebeveynler olduğu görülmektedir. İstismar mağduru çocuklar ise eylemden sonra gizleme/ifade edemem davranışında buldukları gözlemlenmiştir. Çocukların yaşlarının küçük olması, eylemin farkında olmamaları ya da kendilerini ifade edebilecek yaşta olmamaları sonuçları etkileyen etmenler arasında sayılabilir. Çocukların ruhen sağlıklı gelişim gösterebilmeleri önce ailelerin sonra çocukların yakın çevrelerinde bulunan yetişkinlerin onlara karşı davranışları büyük pay sahibidir. Araştırmamızda çocukların istismar faillerinin çoğunun ebeveynleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aileler farkında olmadan, bilgi eksikliğinden kaynaklı bu tarz davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu bağlamda ailelere çocuk gelişimi ve istismarına yönelik eğitimler düzenlenebilir. Ebeveynler çeşitli sempozyum, etkinlik, çalıştay vb. çalışmalara katılarak farkındalıklarını arttırabilirler. Ebeveynler bu etkinlikler neticesinde çocuklarına küçük yaştan itibaren iyi dokunuş-kötü dokunuşu fark etmelerini sağlamalı ve çocuklarına mahremiyet eğitimi vermelidirler. Çocukların buldukları ya da yeni girdikleri ortamda kontrollü gözlemler ile takibi yapılmalıdır. İstismar mağduru olmak bir utanç kaynağı olarak görülmemeli ve böyle bir durumun yaşanması halinde hemen gerekli işlemler yapılmalıdır.

Çocuklar vakitlerinin çoğunu aileleri ile geçirseler de bu durum her zaman böyle olmamaktadır. Bu sebeple çocukla iletişim halinde olan her bireyin çocuk istismarı konusunda bilgi ve farkındalıklarını arttıracak toplum bazında çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2), 95-119.
- Alexandre, G. C., Nadanovsky, P., Moraes, C. L., & Reichenheim, M. (2010). The presence of a stepfather and child physical abuse, as reported by a sample of Brazilian mothers in Rio de Janeiro. *Child Abuse & Neglect*, 34(12), 959-966.
- Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk*. Ankara: Tekışık Ofset.
- Badoe, E. (2017). A critical review of child abuse and its management in Africa. *African journal of emergency medicine*, 7, 32-35.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, Atik, B. ve San, P. (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analiz kitabı*. (10. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Carr, A. (1999). *The handbook of child and adolescent clinical psychology: A contextual approach*. London & Newyork: Routledge.
- Child Welfare Information Gateway. (2019). *What is child abuse and neglect? Recognizing the signs and symptoms*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Children's Bureau.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage.
- DiPietro, E. K., Runyan, D. K., & Fredrickson, D. D. (1997). Predictors of disclosure during medical evaluation for suspected sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 6(1), 133-142.
- Erdogan, A., Tufan, E., Karaman, M. G., Atabek, M. S., Koparan, C., Özdemir, E., ... ve Ankaralı, H. (2011). Türkiye'nin dört farklı bölgesinde çocuk ve ergenlere cinsel tacizde bulunan kişilerin karakteristik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 55-61.
- Ersanlı, K., Yılmaz, M. ve Özcan, K. (2013). Algılanan duygusal istismar ölçeği (ADİÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 135-152.
- Finkelhor, D. (1984). Child sexual abuse. *New York*, 186f.
- Finkelhor, D. (1993). Epidemiological factors in the clinical identification of child sexual abuse. *Child abuse & neglect*, 17(1), 67-70.
- Fis, N. P., Arman, A., Kalaca, S., & Berkem, M. (2010). Psychiatric evaluation of sexual abuse cases: A clinical representative sample from Turkey. *Children and Youth Services Review*, 32(10), 1285-1290.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 697-714.
- Göker, Z., Aktepe, E., Hesapçioğlu, S. T. ve Kandil, S. (2010). Cinsel istismar mağduru olan çocukların başvuru şekilleri, klinik ve sosyodemografik özellikleri. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 17(4), 15-21.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihtimal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- <http://app.speedmedya.com/Report/ReportDetail?ReportCode=110>.
- Işık, Ü., Aktepe E., Şimşek F., Akyıldız A. ve Yıldız, A. (2019). Isparta ilinde bir üniversite hastanesinde değerlendirilen cinsel istismar mağdurlarının sosyodemografik, klinik ve ailevi özellikleri: 2014 – 2018 verileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 53-57.

- Kaplan, S. J., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214-1222.
- Keary, K., & Fitzpatrick, C. (1994). Children's disclosure of sexual abuse during formal investigation. *Child Abuse & Neglect*, 18(7), 543-548.
- Kempe, C. H., & Helfer, R. E. (Eds.). (1972). *Helping the battered child and his family* (Vol. 1). Philadelphia: Lippincott.
- Kempe, C. H., & Helfer, R. E. (Eds.). (1972). *Helping the battered child and his family* (Vol. 1). Philadelphia: Lippincott.
- Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Aslan, A., ... ve Solak, U. (2012). Çocuk istismarı ve ihmali olgularımızın demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi çocuk Koruma Birimi'nin bir yıllık deneyimi. *Turkish Pediatrics Archive/Turk Pediatri Arsivi*, 47(3), 119-124.
- Labuschagne, A. (2003). Qualitative research: Airy fairy or fundamental? *The Qualitative Report*, 8(1).
- McCoy, M. L., & Keen, S. M. (2013). *Child abuse and neglect*. Psychology Press.
- McMurray, A. (2009). *Healing the scars of emotional abuse*. Revell.
- Myers, J. E. B. (1998). *Interpersonal violence. Legal issues in child abuse and neglect practice* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.
- Polat, O. (2019). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı-2 Önleme ve rehabilitasyon* [e-kitap sürümü] <https://wsl.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=71192> adresinden edinilmiştir.
- Sedlak, A. J., Mettenburg, J., Basena, M., Peta, I., McPherson, K., & Greene, A. (2010). Fourth national incidence study of child abuse and neglect (NIS-4). *Washington, DC: US Department of Health and Human Services*, 9.
- Terzi, S. ve Özbay, Y. (2014). Çocuk istismarı ile ilgili gazete haberlerinin istismarın türü, istismarcı ile mağdurun cinsiyeti ve bağlam açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 126-133.
- UNICEF. (2016). Çocuklara kötü muamelenin önlenmesi: bu konuda harekete geçilmesine ve kanıt toplanmasına yönelik bir kılavuz. *Dünya Sağlık Örgütü Yayınları*.
- Urazel, B., Fidan, S. T., Gündüz, T., Şenlikli, M. ve Asfuroğlu, B. Ö. (2017). Çocuk ve Ergen Cinsel İstismarlarının Değerlendirilmesi, *Osmangazi Tıp Dergisi*, 39(2), 18-25.
- Uslu, N. (2010). *Multidisipliner ekipte yer alan meslek gruplarının çocuk ihmal ve istismarına ilişkin görüş ve tutumları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Wach, E., & Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis.
- Wolfe, D. A. (1999). *Child abuse: Implications for child development and psychopathology*. Sage Publications.
- World Health Organization (2020). "Child Maltreatment". Erişim: 15.02.2020. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>.
- World Health Organization. (2002). World report on violence and health; child abuse and neglect by parents and other caregivers.
- Yılmaz, G., İşiten, N., Ertan, Ü. ve Öner, A. (2003). Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk sağlığı ve Hastalıkları dergisi*, 46(4), 295-298.
- Ziyalar, N. (1998). *Çocukların cinsel istismardan korunması bir eğitim model önerisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.